

940.542.1
PAI

Творчество Н. Стойчу

Друга книга за нас деца
најважна книга за нас деца
добра книга за нас деца

940.542.1
PAI

ΡΑΙ

71

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝΤΩΝ ΑΥΤΗΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΔΟΘΕΙΣΑ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΤΗΝ 30^{ΗΝ} ΜΑΪΟΥ 1943

ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΠΑΪΖΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΛΚΙΔΑ —
Αριθμ. 4927
Συνολ. 27.3.1958
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
Αριθμ. 940-5481 ΡΑΙ

7

Μετὰ μεγάλου ἐνδοιασμοῦ καὶ ἀληθοῦς πίεσεως φίλων ἀγαπητῶν ἀπεδέχθην τὴν παράκλησιν τῆς Κρητικῆς Ἀδελφότητος τῆς φιλοξενου πόλεως Ἀλεξανδρείας νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιον ὑμῶν, ἐπὶ τῇ δευτέρῃ ἐπετείῳ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης, καὶ νὰ ἐξιστορίσω ταύτην καὶ τὰ μετὰ ταύτην διαδραματισθέντα γεγονότα, διότι ἡ ἀνεύρεσις τῆς πλήρους ἀληθείας ὡς καὶ ἡ ὁμολογία αὐτῆς ὑπὸ τὰς συνθήκας ποῦ ζῶμεν σήμερον εἶναι δύσκολος.

Ἀφοῦ ὁμως ἀπεδέχθην τὴν παράκλησιν ταύτην, θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς παρουσιάσω τὰ γεγονότα ἀντικειμενικῶς καὶ μὲ τὴν σειρὰν μὲ τὴν ὁποίαν ἐξιλίχθησαν, φροντίζων πάντοτε νὰ μὴ ἀπέχω πολὺ τῆς ἀληθείας, ὑποβάλλω δὲ τὴν παράκλησιν συγχρόνως ὅπως τύχω τῆς ἐπεικοῦς κρίσεως σας δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἀνέφερα.

Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ὅτι μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος συντελεσθεῖσαν τὴν ἡμέραν τῆς εἰσόδου τῶν ὀρθῶν τῶν Οὐνῶν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1941, μόνον ἡ Κρήτη ἔμεινεν ἐλευθέρα καὶ τὸ τελευταῖον ἔρεισμα τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως.

Εἰς τὴν Κρήτην λοιπὸν κατέφυγον ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἠθέλον νὰ συνεχίσωσι τὸν ἐθνικὸν καὶ πανένδοξόν μας ἀγῶνα ἐναντίον τῶν δύο Ἀυτοκρατοριῶν, τῶν 160 ἑκατομμυρίων. Ἀγῶνα λέγω πανένδοξον διότι διὰ τούτου ἐδόθη καὶ πάλιν εἰς τὸ Ἔθνος μας ἡ εὐκαιρία νὰ οἰκοδομήσῃ δύο πανυψηλοὺς φάρους, ἓνα εἰς τὴν Πίνδον καὶ ἓνα ἐπὶ τῶν λευκῶν ὄρεων, μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν ὁποίων θὰ φωτίξῃ ὁλόκληρον τὸν Κόσμον καὶ θὰ διδάσκῃ τὸ πῶς διατηρεῖται καὶ τὸ πῶς κτᾶται ἡ Ἐλευθερία.

Εἰς τὴν Κρήτην ἔσπευσαν ἀκόμη ἐκ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὅσοι στρατιῶται, Ἕλληνες καὶ ἄγγλοι, ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὰς βόμβας καὶ τὰ τάνκς τοῦ κατακτητοῦ, ἵνα προασπίσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τῆς τελευταίας αὐτῆς Ἑλληνικῆς Γῆς.

Πρὸς τὴν Κρήτην ὄθεν ἐστράφησαν τὰ βλέμματα καὶ αἱ σκέψεις ὄχι μόνον τῶν ἐμπολέμων ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς

άνθρωπότητος, καὶ πάντες ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐν αὐτῇ διεξαχθησομένου ἀγῶνος μὲ ἀγωνίαν καὶ εὐνόητον περιέργειαν.

Ἀτυχῶς οἱ δυνηθέντες νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς Κρήτης μαχηταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Οὕτω μόνον εἰς 11.500 κατορθώθη νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλλήνων στρατιωτῶν, πλαισιουμένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, μὲ ἀνάλογα στελέχη, καὶ 4.000 χωροφυλάκων, εὐέλπιδων καὶ ἀεροπόρων. Ἦτοι σύνολον 15.500 ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἦσαν κληρωτοὶ καὶ ἔφεδροι, τραυματῆαι καὶ ἀσθενεῖς τοῦ Ἀλβανικοῦ καὶ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος.

Εἶναι εὐνόητον ὡς ἐκ τούτου, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐλλείψεων περὶ ὧν κατωτέρω, εἶχεν ἀνάγκην δραστηρικῆς καὶ συντόνου ἀναδιοργανώσεως, ἵνα παρουσιάσῃ ἐν σύνολον ἀξιόμαχον καὶ μέλλον νὰ διεξαγάγῃ τὴν ἐσχάτην ἀμυναν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἐναλομεῖναντος ἐλευθέρου τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Γῆς καὶ διὰ νὰ ρίψῃ, ἀγωνιζόμενον τὸν ἐσχάτον ἀγῶνα, τὰς τελευταίας βολὰς ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς σημαίας μας. Οὔτε ὁ ἐνθουσιασμὸς οὔτε ἡ δραστηριότης, ἐκμέρους τῶν καταφθανόντων διὰ παντοίων μέσων ἀξιωματικῶν, ἔλλειψεν, ἔτι περισσότερον ἢ ἀποφασιστικότης τοῦ νὰ μὴ ὑστερήσωσιν εἰς τὴν προηγηθεῖσαν ἐνδοξον σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀλλ' ἀτυχῶς τὰ γεγονότα ἐπῆρχοντο μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα καὶ ὁ χρόνος ὁ υπολειφθεὶς μέχρι τούτων, τὸ μὲν ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς μίαν ἀφ' ἑαυτῆς δύσκολον τοιαύτην ἐργασίαν, τὸ δὲ κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην κατηναλώθη κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἄρσιν τῶν ἐμποδίων τὰ ὁποῖα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὀρθοῦντο ἔνεκα τῶν στοιχειωδῶν καὶ παντοειδῶν ἐλλείψεων τῶν στρατιωτικῶν εἰδῶν, ἔτι καὶ αὐτῶν τῶν ὄπλων. Παραπλησίαν ἀτυχῶς εἰκόνα παρουσίαζον καὶ τὰ μέχρι τῆς Κρήτης κατελθόντα Βρετανικὰ Στρατεύματα, πιθανῶς δι' ἄλλα αἰτία, παντως ἔχοντα ἀνάγκην καὶ αὐτὰ χρόνου τινὸς πρὸς ἀναδιοργάνωσιν, ὅστις ὅμως παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἀπέλιπε. Τὰ Στρατεύματα ταῦτα συνεποσοῦντο εἰς 16.000 ἄνδρας περίπου, Ἀγγλων, Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἦτο προφανὲς ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ μᾶς ἀνέμενε νὰ ἀναδιοργανωθῶμεν ἢ μᾶλ-

λον δὲν θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ ἀναπνεύσωμεν, δι' ὃ καὶ οἱ πάν-
τες ἐτέθησαν ἀμέσως ἐπὶ τῷ ἔργῳ τῆς συμπληρώσεως τοῦ-
λάχιστον τῶν στοιχειωδῶν ἐλλείψεων τῆς ἀμύνης. Ὑπῆρξαν
ἀγωνιώδεις, ἀληθῶς αἱ στιγμαὶ ἐκεῖναι, ὑπῆρξαν στιγμαὶ
ἐκτάκτου δραματικότητος καὶ ἀπελπισίας, διότι πάντες ἐβλέ-
πομεν μὲ μανίαν ἀνίσχυρον ὅτι μᾶς ἔλειπον τὰ πάντα.

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τοῦ ἐξοπλι-
σμοῦ τῶν παλαιμάχων καὶ τῶν νέων ἀκριτῶν τῆς Κρητι-
κῆς Γῆς, τοὺς ὁποίους τὰ ἐνθουσιώδη κύματα τοῦ Λαοῦ,
ὅστις μὲ ἀπαράμιλλον χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν ἀπεδέχετο τὴν
ἐσχάτην θυσίαν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς γενετείρας καὶ τι-
μῆς τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων, προώθη καὶ ὑπεδείκνυνεν εἰς τὰς
Ἀρχὰς ὡς τοὺς συμπρόκτορας εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ πατρίου
ἐδάφους.

Οἱ ὑπεύθυνοι, τοὺς ὁποίους ἡ ἔλλειψις τοῦ χρόνου
καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν στοιχειοδεστέρων μέσων ἀμύνης κατέτρυ-
χεν καὶ συνεπίεξεν, εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν νὰ ἐξοπλίσωσιν
ἔστω καὶ προχειρῶς τὰ προσφερόμενα πλήθη τῶν παλληκα-
ριῶν, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ βλέμμα ἐκφράζον πλήρη συνείδησιν
τῶν ὑπερτάτων ἐκείνων στιγμῶν, ἐζήτησαν τὰ μέσα νὰ συν-
τρίψωσι τὸν ἐχθρὸν μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ νίκη θὰ ἦτο
ἰδική των. Ἐν τούτοις ἡ ἀτυχία καὶ ὄλαι αἱ συνθῆκαι τοῦ
ἀνίσου ἀγῶνος ἦσαν σύμμαχοι μὲ τὸν ὑπουλον καὶ σκλη-
ρὸν ἐχθρὸν. Πρὸ τῆς ἀμηχανίας ἐξεχώθησαν ἀπὸ τὰ ἐνδοξα
βάθη τοῦ παρελθόντος τὰ τετιμημένα ὅπλα τῶν πατέρων
μας, διὰ νὰ ζωντανεύσουν μίαν ἀκόμη φορὰν τὰς παραδόσεις
τοῦ ἀγίου χόματος τοῦ ἐξηγιασμένου μὲ τόσας καὶ τόσας
θυσίας τῆς Κρήτης καὶ ἐν γένει τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Γκρά-
δες, σεσωπῶ, μάουζερ, μάλιγχερ καὶ παντοῖα ἄλλα ὅπλα, ὅσα
πρόχειρα εὑρέθησαν καὶ ὅσα ἀπὸ πολλοῦ ἐνδόξως ἐκοίτοντο
εἰς τὰ σπίτια τῶν παλληκαριῶν τοῦ παρελθόντος, διενεμή-
θησαν καὶ ἠρπάγησαν μὲ χαρὰν ἀπὸ τὰ πρόθυμα χεῖρα τῶν
ὁποίων ἡ ψυχὴ ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὴν τελευταίαν πνοήν της,
διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς Πατρίδος.

Οἱ λόγοι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐκφράσωσιν τὴν ἀπελ-
πισίαν ἐκείνων, οἵτινες ἠννόουν ὅτι ὁ Δαυὶδ τὴν φορὰν
ταύτην, εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα πρὸς τὸν Γολιάθ, ἐστερεῖτο
καὶ αὐτῆς τῆς σφενδόνης του.

Ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἡ ἔλλειψις τοῦ χρόνου δὲν ἐπέτρεψεν νὰ καταβληθῇ φροντίς οὐ μόνον περὶ σοβαρᾶς ὀργανώσεως, ἀλλ' οὐδὲ καὶ περὶ στοιχειώδους τοιαύτης. Ὁ λαὸς ὅστις, ὡς εἶπομεν, προχείρως καὶ μὲ πρωτόγονα μέσα ἐξωπλίσθη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, δὲν ἐπρόφρασε παρὰ εἰς ἐλάχιστα σημεῖα τῆς νήσου νὰ σχηματίσῃ μάζας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀξιωμαχοῦς, καὶ συνεπῶς μοιραῶς ἡ ἀμυνα τῶν βωμῶν καὶ τῶν ἐστιῶν μας ἐπαφέθη εἰς τὴν παλληκαριὰν καὶ πολεμικὴν σύνεσιν τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια παρὰ ταῦτα, ἀποφασισμένα εἰς τὴν θυσίαν, ἴσως ἤθελον ἐπικρατήσῃ εἰς πείσμα τοῦ ἐχθροῦ, ἂν ἡ νεωτέρα τέχνη τοῦ πολέμου δὲν ἐφεύρισκε τὸ ἀναδρον πολεμικὸν μέσον, τὸ ἀεροπλᾶνον.

Πανθομολογεῖται καὶ εἶναι ἤδη ἀλήθεια ἀνεγνωρισμένη ὅτι παρὰ τὰ πρωτόγονα μέσα εἰς τὰ ὅποια ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ ὁ Κρητικὸς Λαὸς πρὸς ἀμυναν τῆς Πατρίδος του, παρὰ τὴν ἔλλειψιν καὶ τῆς στοιχειώδους ὀργανώσεώς του, παρὰ τὴν ἀπουσίαν ἀρχηγῶν πρὸς διατήρησιν καὶ συντονισμόν τῶν κατευθύνσεων τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ φρονήματος, οἱ Γερμανοὶ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ παραμείνωσι ζῶντες ἐπὶ τοῦ Κρητικοῦ ἐδάφους εἰὰν δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀεροπλᾶνα ἢ εἰὰν διεθέτωμεν καὶ ἡμεῖς τοιαῦτα. Δὲν ἐχρειάζετο δὲ πρὸς τοῦτο ἡ πληθὺς τῶν ἀεροπλάνων, τὰ ὅποια κατὰ πυκνὰ κύματα καὶ πολυάριθμα διέθετεν ὁ ἐχθρὸς. Ἐλάχιστα τούτων καταδικτικὰ θὰ ἀνέτρεπον τελείως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος.

ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἡ ὅλη δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Βρεττανικοῦ Στρατοῦ συνεποσοῦτο εἰς 30.000 περίπου ἀνδρῶν, μὲ ἐλεπιῆ ὀπλισμὸν καὶ μὴ συμπληρωθεῖσαν ὀργάνωσιν. Ἡ δύναμις αὕτη διετέθη ὡς ἀκολούθως:

Εἰς τὸν Ν ο μ ὸ ν Χ α ν ῖ ω ν: Τέσσαρα συντάγματα ἑλλήνων ἐκ δύο ταγμάτων ἕκαστον ὡς ἐξῆς:

1	Σύνταγμα	εἰς τὴν	περιοχὴν	τῆς	Σούδας.
1	»	»	»	»	τοῦ Γαλατᾶ.
1	»	»	»	»	» Ἀλικιανοῦ
1	»	»	»	»	» Καστελλίου Κι-

σάμου καὶ οἱ Εὐέλπιδές μας εἰς τὸ Κολυμβάρι.

Εἰς τὸν αὐτὸν Νομὸν διετέθησαν 9.500 ἄνδρες ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν Δυνάμεων εἰς τὰς περιοχὰς Σούδας, Γαλατᾶ καὶ Μάλεμε.

Εἰς τὸν Νομὸν Ρεθύμνης: Δύο Συντάγματα ἑλλήνων, ἓνα τάγμα χωροφυλάκων, καὶ 2.000 ἄγγλων εἰς τὰς περιοχὰς τῆς πόλεως καὶ τὸ χωρίον Πηγῆ, Πλατανέ, Περβόλια καὶ Πισκοπή.

Εἰς τὸν Νομὸν Ἡρακλείου: Δύο Συντάγματα ἑλλήνων καὶ 4.500 ἄγγλοι εἰς τὰς περιοχὰς τῆς πόλεως, τῶν προαστείων καὶ τοῦ Ἀεροδρομίου.

Εἰς τὸν Νομὸν Λασηθίου: Ἐνα τάγμα ἑλλήνων ἐντελῶς ἄοπλον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νεαπόλεως καὶ 2 Λόχοι Χωροφυλάκων διὰ τὸν ὑπόλοιπον Νομὸν.

Τὰ Στρατεύματα ταῦτα, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, παρ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις των καὶ τὴν μὴ συμπληρωθεῖσαν ἀναδιοργάνωσίν των, βοηθούμενα ἀπὸ τὸν ὀπωσδήποτε προχείρως ἐξοπλισθέντα πληθυσμὸν καὶ ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸν Στόλον, ὅστις περιετόλπει νυχθημερὸν περὶ τὴν νῆσον, ἦσαν πλέον ἢ ἀρκετὰ διὰ τὴν ἀμυναν τῆς Κρήτης καὶ ἱκανὰ νὰ ἀποκρούσουν πᾶσαν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ ὅσον δῆποτε σφοδρὰν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων, ἐὰν, ἐπιναλαμβάνομεν, ὑπῆρχεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἔστω καὶ μικρὸν τμῆμα καταδιωκτικῶν ἀεροπλάνων τὸ ὁποῖον νὰ δύναται νὰ παρενοχλῆ τὰς σφοδρὰς καὶ πυκνὰς καὶ συνεχεῖς καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, δι' ὅσας ἡμέρας διήρκεσεν ἡ μάχη τῆς Κρήτης, ἐπιθέσεις τοῦ πείσιμονος ἐχθροῦ.

Τοῦτο ὑπῆρξεν τὸ θανάσιμον ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον συνεπέφευρον τὴν ἀπώλειαν τῆς νήσου, ὀφειλόμενον κατὰ τοὺς δυναμένους νὰ γνωρίζωσιν, εἰς τὴν ἔλλειψιν πολυαρίθμων ἀεροδρομίων, τὰ ὁποῖα οὕτω καὶ μόνον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερασπίζωσιν ἀλληλα. Ὁ ἐχθρὸς γνωρίζων τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐξεδήλωσε τὴν ἐπίθεσίν του σφοδροτάτην καὶ ἐπίμονον κατὰ τῶν ἐλαχίστων ἀεροδρομίων τῆς νήσου, ἦτοι τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Μάλεμε καὶ τοῦ τοιοῦτου τοῦ Ἡρακλείου. Εἰς τὸ Ρέθυμνον ὑπῆρχεν μόνον ἓν μικρὸν βοηθητικὸν ἀεροδρόμιον. Οὕτω δὲ καὶ ἐξεδηλώθη ἡ ἔναρξις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις δέκα ἡμέρας περίπου πρὸ

τῆς κυρίως ἐπιθέσεως κατὰ τῶν πόλεων Χανίων, Ρεθύμνης, καὶ Ἡρακλείου, συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν προσπάθειάν του, τὴν ἀεροπορικὴν βεβαίως, εἰς τὴν καταστροφὴν κατὰ πρῶτον τῶν ὡς ἄνω ἀεροδρομίῶν μας καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐκεῖ ἐλαχίστων ἀεροπλάνων μας, καὶ εἰς τὴν μετέπειτα κατάληψιν τῶν ἀεροδρομίῶν διὰ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, τῶν ὁποίων πρῶτον ἔργον ἦτο ἡ ἐκ νέου παρασκευὴ αὐτῶν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἀεροπλάνων τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἀγὼν τοῦ ἐχθροῦ καὶ αἱ θυσίαι του πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου ὑπῆρξαν αἵματηρόταται.

Ἡ ΚΥΡΙΑ ΕΠΙΘΕΣΙΣ

Ἡ γενικὴ ἐπίθεσις καὶ ἡ πτώσις τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν ἐξεδηλώθη τὴν 20ὴν Μαΐου 1941, ταύτης μὲν ἀρξαμένης λίαν πρωΐ, τοῦ βομβαρδισμοῦ δὲ τῶν πόλεων μετὰ τινὰς ὥρας ἀπὸ ταύτης. Οὗτος ὑπῆρξεν πρωτοφανὴς εἰς σφοδρότητα καὶ εἰς συνεχῆ διάρκειαν, ἀπὸ τῆς 8ης πρωϊνῆς ὥρας περίπου μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους. Ἐπὶ ὀκτῶ (8) ἡμέρας αἱ πόλεις τῶν Χανίων, Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου ἐβόμβαρδιζοντο ἀνηλεῶς συνεχῶς καὶ ἀνυπεράσπισται ἀπὸ πυκνότητά καὶ πολυάριθμα κύματα ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἐπήρχοντο ἀλληλοδιαδόχως ἄνευ ἀνάπαυλας, σπεύροντα τὸν θάνατον καὶ τὴν φρίκην εἰς τὰς πόλεις ταύτας, αἵτινες ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἶχον μεταβληθῆ εἰς σωρὸν καπνιζόντων καὶ καιομένων ἐρειπίων, εἰς πραγματικὴν κόλασιν. Αἱ ὁδοὶ τούτων εἶχον καταστῆ ἀδιάβατοι καὶ ἐπικίνδυνοι, ὁ πληθυσμὸς ἐντούτοις παρέμενεν ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν του, ὅτι θὰ ἐπικρατήσῃ διὰ τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητος του κατὰ τοῦ ἀνάνδρου ἐπιδρομέως καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἠπατάτο.

Οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ οἵτινες ἐπιπτον εἰς πυκνότητα καὶ ἀπειράριθμα σμήνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἄλλοτε γελώεντος καὶ ἐμπνευστοῦ τῶν ἐλληνικῶν μουσῶν, ἀλλὰ νῦν ἀτυχῶς συνεργάτου τοῦ σκληροῦ ἐχθροῦ μας, ἐξοντώνοντο ἀλλεπάλληλα ὑπὸ τὸ εὐστοχον πῦρ στρατοῦ καὶ λαοῦ, ὅστις ἀπῆντα εἰς τὴν ἀνανδρον ἐξ οὐρανοῦ ἐπίθεσιν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μὲ ἡρωϊκὴν σταθερότητα τὸ «Μολὼν λαβὲ» τῶν προγόνων μας.

Στρατὸς καὶ λαὸς εἶχε τοιαύτην πεποίθησιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ κατισχύσῃ, μὲ ὅλα τὰ μέσα του, ὥστε ἀπεκλείσθῃ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως πᾶσα ἀνησυχία περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος.

Τῷ ὄντι πάντα τὰ τμήματα τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν τὰ ὁποῖα ἐπιπτον κατὰ τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας πρώτας ἡμέρας ἐξοντώθησαν σχεδὸν ὀλοσχερῶς εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε, τοῦ Γαλατᾶ καὶ Περιβολίων Χανίων καὶ μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁγίας παρέμειναν τινὲς ὀχρωμένοι ἐντὸς τῶν κτιρίων τῶν ὁμονύμων φυλακῶν, οὐχ ἦττον οὗτοι δὲν ἐνέπνεον ἀνησυχίαν τινά, διότι ἐφαίνετο βέβαιον ὅτι ἂν κατορθώνετο ἡ ἐγκαίρως ἐξόντωσις τῶν πιπτόντων ἀλεξιπτωτιστῶν κατὰ τὴν πτώσιν των εἰς τὰ ἄλλα μέρη, οὗτοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνθέξωσιν ἐπὶ πολὺ. Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν μαχητῶν μας ἐπῆλθεν ἡ εἶδησις τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ περιπολοῦντος Ἀγγλικοῦ Στόλου εἰς τὴν βορείως τῆς νήσου θάλασσαν, πολυαριθμοῦ στόλου πλοιαρίων καὶ πλοίων μέσης χωρητικότητος ὅστις κατήρξατο πλήρης γερμανικοῦ στρατοῦ προοριζομένου δι' ἀπόβασιν εἰς τὴν Νῆσον καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Ὡς ἐγνώσθη κατὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἐπνίγησαν ἄνω τῶν 20.000 γερμανῶν στρατιωτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιστοποιήθη πλήρως κατόπιν ἀπὸ τὰ ἐπὶ δίμηνον ἐκβραζόμενα πτώματα τούτων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νήσου, δι' ὃ καὶ συνεστήθησαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰδικὰ συνεργεῖα ταφῆς αὐτῶν.

Ὁ ἀγὼν οὗτω, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως ἐκόστισε εἰς τοὺς γερμανοὺς τεραστίως αἱματηρὰς θυσίας μὲ ἀποτελέσματα ἀσήμαντα, οὕτως ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ ὁ διεξάγων τὴν ἐπίθεσιν γερμανὸς στρατηγὸς νὰ ζητήσῃ, ὡς ἐγνώσθη τότε, τὴν ἐγκατάλειψίν της, πλὴν ἡ τεραστία, φαίνεται, ἐνίσχυσις τῶν ἐπιτιθεμένων ἀεροπλάνων, ἡ ἐν τῷ μεταξῷ διαταχθεῖσα καὶ ἐκτελεσθεῖσα, ἡγαγεν εἰς νέας σκέψεις καὶ ἐμμονὴν εἰς τὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν χρόνον τὰ πυρομαχικὰ τῶν ἡμετέρων ἐξηντλοῦντο, ἡ καταστροφὴ τῶν πόλεων συνεπληροῦτο τέλεον καὶ ραγδαίως, οἱ πληθυσμοὶ τούτων δισκορπίζοντο εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐν ἀπογνώσει καὶ στερούμενοι τῶν πάντων, οὐδαμῶθεν δὲ ἐφαίνετο ἐλπίς ἔξωθεν ἐνι-

σχύσεως τῶν ἀγωνιζομένων τὸν ἔσχατον ἀγῶνα. Ὁ ἐχθρὸς ὅστις παρηκολούθει βεβαίως μὲ ἀγρίαν χαρὰν τὴν καταστροφὴν ταύτην καὶ τὸν διασκορπισμὸν τῶν πληθυσμῶν ἀνὰ μέσου τῶν μαχομένων, ἀντελήφθη καὶ ὑπελόγιζε βρασίμως ἐπὶ τῆς τρωαστίας ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως ἣν θὰ εἶχε τὸ γεγονός τοῦτο ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς μάχης, δι' ὃ καὶ ἀπὸ τῆς 4ης ἢ 5ης ἡμέρας αἱ ἀεροπορικαὶ ἐπιθέσεις ἐνετάθησαν ἔτι περισσότερον καὶ ἡ πτώσις τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν εἰς πολὺ μεγαλυτέραν κλίμακα ἔναντι τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἐξαντλήσει τὰ τελευταῖα φυσίγγιά των καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβάρυνεν ἤδη ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν πάντων.

Τὰ τμήματα τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καθίσταντο πυκνότερα καὶ ἐντὸς ὀλίγου, αἱ σπάνια νησίδες τούτων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς μάχης, κατέστησαν ὁλόκληρα τμήματα στρατοῦ κατὰ τὸν τελειώτερον καὶ πλέον συγχρονισμένον τρόπον ἐξοπλισμένα, τῶν ὁποίων ἡ ὑπεροχὴ καθίστατο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν προφανῆς ἔναντι τῶν στερουμένων ὀπλων καὶ πυρομαχικῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἔχονα ταυτοχρόνως πᾶσαν ἐλπίδα ἀνανεώσεως τούτων ἢ ὁποσδήποτε ἔξωθεν ἐνισχύσεων.

Οἱ ἀγωνισταὶ μας οὔτε εἰς τὰς τραγικὰς αὐτὰς στιγμὰς, καθ' ἃς ἔβλεπον μὲ περιφρόνησιν τὰ βάρβαρα στίφη νὰ ὑπερισχύουν χάρις εἰς τὸν τεχνικὸν αὐτῶν ἐξοπλισμὸν, ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ τὴν ψυχικὴν των γαλήνην. Ὁ ἐσωτερικὸς των κόσμος παρέμενε ἀκέραιος, αἱ σκιαὶ ἐκείνων, διὰ τὴν ἔνδοξον παράδοσιν τῶν ὁποίων ἀπέλπιδες τόσον σκληρῶς ἐμάχοντο, δὲν τοὺς προσέβλεψαν κατηφεῖς, δὲν ἀπέστρεψαν αὐταὶ ἐλεγκταὶ αὐστηροὶ καὶ ἀτεγκτοὶ ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον περιφρονητικά. Οἱ ἀγωνισταὶ μας εἶχον τὴν συναισθησιν ὅτι ἔπραξαν τὸ καθήκον των, ὅτι, ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ προσφέρωσιν πρὸς ὑπεράσπισιν, οὐχὶ πλέον τῶν ὑλικῶν των ἀγαθῶν ἢ τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ τῆς τιμῆς τῆς πατρίδος, τὸ προσέφεραν.

Ὁ ἀγὼν τὴν 7ην καὶ 8ην ἡμέραν κατέστη ἐντελῶς ἄνισος, διότι ἐκτὸς τῶν ἐνισχυθέντων ἀλεξιπτωτιστῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνίσχυσις ἐξηκολούθη μεθοδικῆ, καὶ τῆς ἐξαντλήσεως ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τῶν ἡμετέρων, τὸ βάρος τῶν ἐπιτιθεμένων πυκνότερον ἀεροπλάνων, μετὰ τὴν καταστροφὴν

τῶν πόλεων μετατοπιζόμενον καθίστατο αἰσθητότερον εἰς τὴν παράταξιν μας, ἣτις στερουμένη πλέον τῶν μέσων τῆς ἀμύνης, ἤρχισεν νὰ διαλύεται ἀπελπισ, ἐκάστου σπεύδοντος νὰ περισώσῃ ὅ,τι ἀπέμενεν ἐκ τῆς οἰκογενείας του. Αἱ ἐπίαι καὶ οἱ βωμοὶ κατεστράφησαν, καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἀνυπεράσπιστα καὶ ἀνίκανα διηυθύνθησαν ἐνστικτικῶς πρὸς τὰ ὑπερήφανα βουνὰ τῆς πατρίδος, τὰ ὁποῖα διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πάντοτε εἰς ὁμοίαν τραγικὰς σιγῆς ὑπῆρξαν τὸ καταφύγιόν των καὶ οἰπροσῆματα τῶν Θεοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ δὲν συνεταράχθη ἀπὸ τὴν ὠμὴν, τὴν κτηνώδη, τὴν βάρβαρον καταστροφὴν, παρέμενεν χρυσταλλίνη ὡς τὰ γάργαρα νερὰ τῶν βουνῶν τῆς Πατρίδος της, εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγε ζητούσα προσωρινὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν γύρω της ἀηδίαν καὶ ταπεινότητα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ δὲν ἐδαμάσθη ἀπὸ τὴν ὕλικὴν καταστροφὴν τῆς περὶ αὐτὴν ζωῆς, μέσα της ἀνέθαλεν, ὡς ὁ φοῖνιξ τῶν παραδόσεών της, τὸ νέον δένδρον τῆς ἀναγεννήσεώς της, τὸ ποτισθὲν μὲ τὸ ἀχνίζον ἐτι αἷμα τῶν μαρτυρικῶν ἀλλὰ ὑπερλάμπρων ἡρώων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου παρὰ τὰ ἀφάνταστα μαρτύριά του, ἀπὸ τὴν πείνα, τὴν κακουχίαν καὶ τὴν στέρησιν τῶν στοιχειωδῶς ἀναγκαίων διὰ τὴν ζωὴν πραγμάτων, παρὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς στέγης καὶ τῶν ἰδικῶν του, διετήρει πάντοτε εἰς τὸ βλέμμα του τὴν εἰρωνικὴν περιφρόνησιν πρὸς ἐκείνους οἵτινες, βάρβαροι, ἐνόμισαν ὅτι διὰ τῶν ὕλικῶν των μέσων θὰ ἠδύναντο νὰ τὸν κατακτήσωσιν.

ΑΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΜΑΧΑΙ

Αἱ κυριώτεραι μάχαι, διεξαχθεῖσαι ἀπὸ ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλικὰ τμήματα, βοηθούμενα ἀπὸ μάζας λαοῦ, αἵτινες ὑπῆρξαν αἱ λυσσωδέστεραι καὶ καταστρεπτικώτεραι διὰ τὸν ἐχθρὸν ἦσαν αἱ μάχαι τοῦ Μάλεμε, τὸ ὁποῖον ὑπερησπίσθησαν μόνοι Ἄγγλοι καὶ τὸ ὁποῖον πλειστάκις ἥλλαξε χεῖρας. Ἡ Μάχη τοῦ Γαλατᾶ, τὴν ὁποῖαν διεξήγαγον ἀνάμικτα τμήματα Ἀγγλικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἰδίᾳ ὁμοῦ ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ. Ἡ Μάχη αὕτη ὑπῆρξε πράγματι μία ἐποποιία καθ' ἣν οἱ ἀσημότεροι τῶν πολιτῶν ἔπασαν ὡς ἦρωες εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ὁ λεοντόκαρδος Παντελῆς Γερογιάννης ἀφοῦ ἐπὶ πέντε ἡμέ-

ρας ἐσκόρπισε πλουσίως τὴν γενναίαν ψυχὴν του εἰς ἐνίσχυσιν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῶν ὁμοχωρίων του, μαχόμενος αὐτὸς πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων, τὴν 5ην ἡμέραν τῆς μάχης ὅταν ἡ ὑπεροχὴ πλέον τοῦ ἐχθροῦ ἦτο καταφανὴς καὶ εἶδε μέγα τιμῆμα αὐτῶν νὰ εἰσέρχεται εἰς πυκνὰς μάζας εἰς τὸ χωρίον του εἰσώρησεν ἀκάθεκτος ἐντὸς τῶν τάξεών του, περιφρονητῆς τοῦ θανάτου, σκορπίζων τὸν θάνατον τριγύρω του μέχρις ὅτου ἀποκαμὼν ὑπέκλυψεν εἰς τὸ δυσανάλογον πλήθος τῶν ἐχθρῶν. Οἱ ἠρωῖσμοι ὡς τοῦ Γερογιάννη, ἦσαν συνήθεις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, καθ' ἃς ἔξωντάνεψεν εἰς τὰ στήθη τοῦ πλήθους ἡ φωτεινὴ καὶ δοξασμένη ἀγάπη τοῦ Ἕλληνος πρὸς τοὺς ἐφεστίους Θεοὺς του.

Μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ φονευθέντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, οὐδεμία βεβαίως ἐκπληξιν θὰ προξενήσῃ εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὴν ἀγάπην τῶν πληθυσμῶν ἐκεῖνων πρὸς τὴν πάτριον γῆν, ἡ ἀνεύρεσις 20) καὶ πλέον πτωμάτων γυναικῶν, αἵτινες συνεχίζουσαι τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν τῶν ἀμαζόνων, προετίμησαν νὰ ἀποθάνωσιν ὑπερασπιζόμεναι τὸ γῶμα τὸ ὁποῖον τὰς ἔθρεψε, ποτίσασαι τοῦτο διὰ τελευταίαν φορὰν μὲ τὸ ἀθάνατον αἷμά των, βέβαιαι οὔσαι ὅτι ὁ ποτισμὸς τοῦ ἐδάφους μὲ τοιοῦτον ἀτίμητον ἄρδεμα θὰ παραγάγῃ καρποὺς ἠρωϊκοὺς διαιώνιζοντας ἀνὰ τὰ περὰ τοῦ κόσμου τὸ δίδαγμα τὸ γνωστὸν διὰ τῶν ἑλλήνων φιλοσόφων ὅτι «οὐδὲν πολυτιμότερον καὶ ἀγιώτερον τῆς Πατρίδος καὶ οὐδεὶς θάνατος ἐνδοξότερος τοῦ ὑπὲρ Πατρίδος»

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΓΥΙΑΣ

Ἡ Μάχη αὕτη διεξήχθη κυρίως ὑπὸ ὀμάδων πολεμιστῶν τῶν περίξ χωρίων διοικουμένων ὑπὸ ἐντοπίων ἀρχηγῶν, διήρκεσε περίπου 6 ἡμέρας ἤτοι ἀπὸ τῆς 20 μέχρι τῆς 25 Μαΐου, διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ἔπασσαν ἀφθονώτατοι εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀγυῖας, εἰς πεδινὴν ἔκτασιν πολλῶν χιλιομέτρων. Οὔτοι καταδιωκόμενοι καὶ ἀποδεκατιζόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν περίξ χωρίων, ὅστις ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἐσπέρας ἐμάχετο κατὰ πολλαπλασίως ὑπερτέρου ἐχθροῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκλεισθῶσι καὶ ὄχρω-

θῶσιν εἰς τὰ οἰκοδομήματα τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων ὁμονύμων φυλακῶν. Παρ' ὅλον τὸν τέλειον ἐξοπλισμὸν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ παρὰ τὴν πλήρη ἀπὸ ἀπόψεως πολεμικῆς ὀργάνωσιν τῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις στερούμενος, ὡς εἶπομεν, συγχρόνων ὄπλων καὶ μὴ ὄν ὀργανωμένος διὰ νὰ δώσει μάχην εἰς ἀνοικτὸν πεδίου, ἐν τούτοις μόνον μὲ τὴν ὁρμὴν καὶ μὲ τὴν εὐψυχίαν του ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὰς φυλακὰς διὰ νὰ σωθῇ. Καὶ ἡ σωτηρία του βεβαίως δὲν ὄφειλετο εἰς τὸ ἐμπόδιον τῶν τοίχων τῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἀθρόας ἐνισχύσεις αἰτινες πανταχόθεν συνέρρεον διὰ νὰ κατακλύσουν ὑλικῶς τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον σθένος τῶν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν ἀγωνιζομένων πολεμιστῶν μας.

Συνέχεια τῆς ἄνω μάχης τῆς Ἀγυῖας εἶναι ἡ Μάχη ἐκεῖνῃ τῶν Περιβολίων. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπίσης ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῶν Χανίων ὅπως καὶ ἡ Ἀγυῖα ἀπέχον ταύτης ὀλίγα χιλιόμετρα. Εἰς τὴν μάχην τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβον μέρος καὶ ἀγγλικά τμήματα στρατοῦ ὁμοῦ μετὰ τῶν πολιτῶν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς μάχης οἱ ἐκεῖ πίπτοντες ἀλεξιπτωτισταὶ ἐξοντώνοντο συνάπτοντες μετὰ τῶν ἄγγλων καὶ πολιτῶν ὁμηρικὸς ἀγῶνας στήθος πρὸς στήθος. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατώρθωσαν, ἐνισχυόμενοι ἀπὸ συναδέλφους τῶν πεσόντας εἰς πλησιόχωρα σημεία, νὰ σχηματίσωσι πολεμικὴν μᾶζαν τοιαύτην ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὰ ἐκεῖ ὅπως εἶπαμε εὐρισκόμενα ἀγγλικά τμήματα, τὰ ὅποια βαλλόμενα σφοδρῶς ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων τοῦ ἐχθροῦ, εὐρέθησαν κατὰ τὴν 6ην ἡμέραν εἰς τοιαύτην μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῶν ἐπιδρομῶν ὥστε νὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ὑποχωρήσωσι διὰ νὰ καταλάβωσι καταλληλοτέρας ἄλλας θέσεις. Οὕτω τὴν 7ην ἡμέραν τῆς μάχης τὰ ἀγγλικά τμήματα εὐρίσκοντο ἔτι δυτικότερον πρὸς τὰ χωρία Μουρνιές, Νεροκούρου, Τσικαλαριὰ ὅπου διεξήχθη σφοδρὰ μάχη, τῶν ἄγγλων ὑποστηριζόντων τὴν ὑποχώρησίν των πρὸς τὸ χωρίον Στύλος, διεξαγομένην τὸ μὲν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Τσικαλαριῶν, Σούδας, Στύλου, τὸ δὲ διὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Μαλάξας. Εἰς τὸν Στύλον τὴν ἐπομένην, ἦτοι τὴν 8ην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως διεξήχθη σφοδροτάτη μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἐκατέρωθεν ἀπώλεια

ἦσαν σοβαραί, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων νεκρῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου ταύτης καὶ ἐκ τῶν τραυματιῶν οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν καὶ μετεφέρθησαν κατόπιν εἰς τὸ πλησίον κείμενον χωρίον Καλύβες, ὅπου εἶχον καὶ ἄλλοι ἄγγλοι τραυματία συγκεντρωθῆ ἀνερχόμενοι εἰς 400 περίπου.

Καὶ ἡ μάχη αὕτη ἦτο μάχη ὀπισθοφυλακῆς, ἣτις ἐπέτρεψεν εἰς τὸ κύριον σῶμα τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ τῶν Βουσῶν πρὸς τὰ Σφακιά, ὅπου καὶ πάλιν συνήφθησαν μάχαι κατὰ τὴν 10ην καὶ 11ην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως ἀπολήξασαι εἰς τὸν διασκορπισμὸν τῶν γερμανῶν καὶ οὕτω διευκολύνθη ἡ ἐπιβίβασις τῶν ἀγγλικῶν τμημάτων ἐπὶ τῶν πλοίων παρηνοχληθεῖσα σοβαρῶς μόνον ἀπὸ τὰς συγκεντρωθεῖσας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μεγάλας ἀεροπορικῶς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.

Αἱ ὡς ἄνω μάχαι τοῦ Στύλου καὶ τῶν Σφακίων κλείουν τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων συγκρούσεων μὲ μεγάλας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Χανίων, οὐχ ἦττον ἐκτὸς τούτων συγκρούσεις ἐγένοντο ἐπίσης καὶ εἰς διάφορα ἄλλα σημεῖα τῆς περιφερείας, ἀλλὰ μὲ μικροτέρας δυνάμεις, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἀμυνόμενοι χωρικοὶ ὑπερίσχυσαν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν ἢ τῶν ἀποβιβασθέντων διὰ πλοίων καὶ ἐξόντωσαν τούτους. Οὕτω εἰς τὸ Ἀκρωτήρι ὁ μᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἐκ 200 περίπου ἀνδρῶν, σχηματισθεῖσα δι' ἀποβάσεως τμήματος στρατοῦ ἐκ πλοιαρίων καὶ ἐνωθέντος μὲ τοὺς πεσόντας ἀλεξιπτωτιστάς, ἐξοντώθη ἢ σπινθηροποιήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων. Εἰς τὸ Σέλινον ἐξοντώθησαν ἅπα τες οἱ ἀποπειραθέντες νὰ καταλάβωσι τοῦτο ἀλεξιπτωτισταί, ὑπέκλυψεν δὲ τοῦτο μόνον κατὰ τὴν 6ην ἡμέραν ὅταν ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ δύναμις γερμανῶν ἐκ 2.000 καὶ πλέον.

ΡΕΘΥΜΝΟΝ

Ὡς ἀνωτέρω ἐξέθεσα πρὸς ὑμᾶς ἡ δύναμις ἣτις εἶχεν ἀναλάβει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν περιφέρειαν τῆς Ρεθύμνου ἀπετελεῖτο ἐκ 2.000 ἀνδρῶν ἀγγλῶν καὶ δύο συνταγματῶν ἐλλήνων μεθ' ἑνὸς Τάγματος χωροφυλάκων. Ἡ ἐπίθεσις κ' ἐδῶ ἐξεδηλώθη ταυτοχρόνως καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀπὸ ἀπόψεως σφοδρότητος ὅπως καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Χανίων ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας τῆς πόλεως Ρεθύμνης καὶ τὸ

ωρίον Πηγὴ, Περιβόλια, Πλατανέ, Πισκοπὴ καὶ Λάτζιμα.
Οἱ καταπεσόντες ἐκεῖ ἀλεξίπτωισταὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέ-
ρας, κατὰ τὰς ὁποίας διεξήχθησαν σφοδρόταται καὶ αἱματη-
ρόταται μάχαι, φονευθέντος κατὰ ταύτας καὶ τοῦ γερμανοῦ
στρατηγοῦ, ὅστις εἶχεν τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχει-
ρήσεων, ἐξοντώθησαν σχεδὸν πάντες καὶ μόνον ἓν τμήμα ἀ-
ποδεκατισθὲν ἐκ τῆς ὀρμητικῆς ἐπιθέσεως τῶν ὑπερασπι-
στῶν ἄγγλων καὶ ἐλλήνων στρατιωτῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ἠγα-
γκασθῆ νὰ ἐγκλεισθῆ καὶ νὰ ὀχυρωθῆ ἐντὸς Ἐκκλησίας κει-
μένης ἐπὶ λόφου παρὰ τὸ χωρίον Περιβόλια. Παρὰ τὰς ἐπι-
σχύσεις αἰτινες ἀθρόως κατέφθανον εἰς βοήθειαν τοῦ ἐχθροῦ
οὗτος δὲν κατώρθωσεν νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν πολεμιστῶν μας
καὶ ἡ μάχη ἀσφαλῶς θὰ κατέληγεν ὑπὲρ ἡμῶν ἂν δὲν ἐπληρο-
λούθη ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιφέρειαν Χανί-
ων καὶ ἡ ἔνεκα ταύτης ὑποχώρησις τῶν βρεττανῶν πρὸς τὰ
Σφακιά, ἣτις προεκάλεσεν τὴν ὁμοίαν τῶν βρεττανῶν τῶν
ὑπερασπιζόντων τὸ Ρέθυμον, οἱ ὅποιοι ἀποχωρήσαντες ἐκ
τῆς περιφέρειας Ρεθύμνης ἄνευ μεγάλης πίεσεως πρὸς Ἁγί-
αν Γαλήνην, ἵνα ἐκεῖθεν ἐπιβιβασθῶσιν καὶ μὴ εὐρόντες τὰ
πρὸς τοῦτο πλοῖα ἐτόράπησαν πρὸς τὰ ὄρη, ὅπου καὶ ἠνώθη-
σαν μὲ τὸς ἐντοπίους συμπολεμιστάς.

Ἀνδραγαθήματα καὶ πράξεις ἡρωϊσμοῦ τῶν λεοντο-
κάδων κατοίκων τῆς περιφέρειας ταύτης, τῶν ὁποίων
τὰς παραδόσεις διαφυλάττει ζηλοτύπως διὰ μέσου τῶν
αἰώνων ὁ βαρύνδουπος καὶ ὑπερήφανος Ψηλορίτης, τὸ
πολυτραγουδημένον σύμβολον τῆς Κορηκῆς Λεβεντιάς, ἀ-
ναμφισβητήτως εἶναι ἄπειρα. Ἀδιστάκτως δυνάμεθα νὰ εἴ-
πωμεν ὅτι ἡ μὴ ἐπικράτησις τοῦ ἐχθροῦ ὀφείλεται καὶ εἰς
τὴν αὐταπάρησιν, εἰς τὴν αὐτοθυσίαν, εἰς τὸν ἡρωϊσμόν καὶ
τὴν ἀγάπην τῶν παλληκαριῶν τοῦ Ψηλορίτη, τὰ ὅποια ἐτά-
χθησαν καὶ προσεφέρθησαν νὰ φρουρήσωσι τὰς ἀθανάτους
παραδόσεις τῶν. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νῦν νὰ ἀπαριθ-
μήσωμεν συγκεκριμένα γεγονότα τοῦ ἡρωϊκοῦ τούτου ἀγῶ-
νος, ἀφ' ἑνὸς διότι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ ἐχθροῦ δὲν παρέ-
στην εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ἀφ' ἑτέρου διότι ἡ μετὰ
τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐπακολουθήσα-
σα κατάστασις δὲν ἐπέτρεψεν τὴν ἐπὶ τόπου ἐκεῖ μετάβασίν
μου καὶ παραμονήν μου πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν κατὰ μέρος

γεγονότων τοῦ ἀγῶνος καὶ οὕτω δὲν δύναμαι νὰ ζωντανέω τὰ ἀντάξια κατορθώματα τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῆς περιφερείας ταύτης.

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

Ὡς ἀνωτέρω ἐξέθεσα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἡρακλείου διετέθησαν αἱ ἐξῆς δυνάμεις καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: 4.500 ἄγγλοι καὶ δύο συντάγματα δικά μας. Αἱ δυνάμεις αὗται ἀνέλαβον νὰ υπερασπίσωσι τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου, τὸ ἀεροδρόμιον τούτου καὶ τὰ προάστεια αὐτῆς μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Μασταμπᾶς καὶ τὸ Θέρισον εἰς ἃ ἰδίως ἠ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξεν σφοδροτέρα.

Εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ἤρχισαν πίπτοντες κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς 20 Μαΐου καὶ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν αὐτῆς καὶ ἐκεῖ, ὅπως καὶ εἰς ὅλας τὰς περιφερείας, εἰς πυκνοτάτους σχηματισμούς. Ἐννοεῖται ὅτι προηγήθη τῆς πτώσεως τούτων σφοδρότατος βομβαρδισμός, ἰδίᾳ τῆς πόλεως, ὅστις ἐξηκολούθησε καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως, παρὰ ταῦτα ὅμως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς στρατός καὶ λαὸς υπερίσχυσε τῶν ἐπιδρομέων, τοὺς ὁποίους ἀλλοῦ μὲν ἐξόντωσε ἀμέσως ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἀλλοῦ ἠγματολόγησαν καὶ ἀλλοῦ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐγκλεισθῶσιν εἰς διάφορα οἰκήματα, ὅπου μετὰ ἀντίστασιν ἡμερῶν τινῶν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην εἶχον προφθάσει νὰ διοργανωθῶσι 2 ὀμάδες πολιτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν παλαιμάχων πατριωτῶν, οἵτινες γενναίως ἐξηκολούθησαν τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου καὶ μέχρι σήμερον. Αἱ ὀμάδες αὗται ἀνέλαβον αὐθόρμητως τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ ἀεροδρομίου καὶ τῆς πόλεως, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐχθρὸς κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτῆς.

Ὅπως καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Ρεθύμνης, οὕτω καὶ εἰς τὸ Ἡράκλειον ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως κατέστη προφανὲς ὅτι ὅπωςδήποτε ὁ ἐχθρὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἴσως τοῦτο νὰ ἐγένετο ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ σκοπιμότητος στρατηγικῆς, τῆς ἐπιθέσεως ἀσκηθείσης

